

به‌هدیسی کرمانجیی سه‌قه‌ت دکن

نه‌وزاد هرۆری - سوید

nhirori@hotmail.com

بکارئینانا شیوهیه‌کی کوردیی یی وه‌سا کر کو کوردین ده‌رقه‌یی هه‌ریما کوردستانی ژی د ره‌وشا هه‌ریمی بگه‌هن و هایداری بوویه‌ریین وی ببن. ئەف پینگاف هند پیش که‌تیه ئیدی بوویه ته‌قلیده‌کا فه‌ر د مه‌دیایا کوردی دا و ته‌ئسیرا خوه ل سه‌ر چاپه‌مه‌نیی ژی کریه.

شیوه‌یی کوردیی یی کو پرانیا ده‌زگه‌هین مه‌دیایا هه‌ریما کوردستانی د به‌لافۆکین نووچه‌یان دا ب کار تینن نه‌وه یی کو خه‌لک نافی «کوردیا بۆتی» لی دکن. ئەف «کوردیا بۆتی» دسبت وی کرمانجیا کو کوردین

پشتی سه‌رهلدانا ۱۹۹۱ی و سه‌رخوه‌بوونا هه‌ریما کوردستانی ژ ده‌قهرین دی یین عیراقی، پووته‌دان ب زمانی کوردی د وارین په‌روه‌رده، کارووبارین فه‌رمی، وه‌شان و راگه‌هاندنی دا هند خورت بوو و ب له‌ز چوو کو ئیدی خوه دناف سنورین زار و ده‌فۆکین هه‌ریمی ب تنی دا نه‌گرت لی زار و ده‌فۆکین پارچه‌یین دی یین کوردستانی ژی کرن ئارمانجا خوه. ده‌زگه‌هین راگه‌هاندنی، ب تایبه‌تی رادیو و ته‌له‌فزیۆنان، د به‌لافۆکین ده‌نگویاسان و هنده‌ک به‌رنامه‌یین دی دا ده‌ست ب

ترکیه و سوریهیی د مه‌دیا و وه‌شانین خوه دا ب کار تینن. ته‌قی کو هه‌می یان به‌هرا پتر ژ ناماده‌کارین دهن‌گوباسان و نووچه‌خوینین رادیو و ته‌له‌فزیونین هه‌ریمه کوردستانی یین کو کرمانجیی ب کار تینن به‌هدینی نه، ئەو هه‌ول ددن ب ته‌مامی زمانی خوه وهک یی کرمانجین نه‌به‌هدینی لی بکن و شیوه‌زاری به‌هدینی قهت یان گه‌لهک کیم ژی دن‌فیسینین خوه‌دا نه‌خه‌بتینن. مه‌به‌ست و نیازا فان کارمه‌ندان ئەوه‌کو دهن‌گ و په‌یاما خوه بگه‌هینن براین خوه یین کرمانجیئاخیف یین ل دهر‌فه‌یی هه‌ریمه کوردستانی. دگه‌ل قی ئارمانجا خوه، ئەو هه‌م زمانی کوردی ب هیز دکن هه‌م به‌شداری پرۆسه‌سا ئافراندا زمانه‌کی یه‌کگرتی دبن. ژ به‌ر قی خالا داوییی، یا گری‌دایی ئافاکرنا زمانه‌کی ستاندارد، کاری فان کارمه‌ندان ژ دل پیرۆزه، لی د هه‌مان وه‌ختی دا ئەرکی ل سه‌ر ملین وان گه‌لهک گرانه. ژ به‌رکو گه‌لهک گوهدار هه‌نه کو ب خیرا رادیو و ته‌له‌فزیونان فی‌ری په‌یف و گو‌تینین کوردی دبن، زمانی راست و چه‌وت یی کو به‌ره‌فکاری نووچه و به‌رنامه‌یین دی ناماده دکن ته‌ئسیرا خوه دئ ل سه‌ر کوردیا پاشه‌روژی کت.

ژبلی کو مۆده‌یا نوو یا بکارئینانا کرمانجیا کو ب ناف «بۆتی» یه د دهن‌گه‌هین راکه‌هاندنا هه‌ریمه کوردستانی دا په‌یاما ده‌قه‌ری دگه‌هینت هه‌می کوردان و د هه‌مان ده‌می دا گو‌هی گوهدارین نه کرمانج ژی هیی زاری کرمانجی دکت، ئەو د هندهک وارین ریزمانی دا پشکداریی د سه‌قه‌تکرنا کرمانجیی دا دکت. یه‌ک ژوان وارین کو نووچه‌نفیس و نووچه‌خوین، و هندهک نفیس‌کاریین دی، خراب دکن ئەرگاتیفی یه، ئەرگاتیفی دیارده‌یه‌کا ریزمانی یه کو

مان تی دا عینی شیوه‌یی دت سو‌بژه‌کتا (کارایی) هه‌فۆکا (رسته‌یا) خودان لیکه‌را (کاری) تینه‌په‌ر و ئۆبژه‌کتا (به‌رکاری) هه‌فۆکا خودان لیکه‌را تیه‌ر، لی شکله‌کی جودا دت سو‌بژه‌کتا هه‌فۆکا خودان لیکه‌را تیه‌ر، هه‌روه‌ها، لیکه‌را تیه‌ر خوه ب رهن‌گه‌کی ل گه‌ل ئۆبژه‌کتا هه‌فۆکی دگونجینیت، ئەرگاتیفی د گه‌لهک زمانین جیهانی دا، وهک زمانین هندو-ئی‌رانی، زمانین کافکاسیایی، زمانین ئەسلی یین ئەمه‌ریکایی، زمانین پاپوا گۆیانایا ئۆسترالیایی، باسکی ل ئیسپانیایی و هتد هه‌یه. ئەف دیارده د عه‌ره‌بی، ترکی، فارسی دا نینه. د کوردیی دا، کرمانجی ئەرگاتیفه، ئەرگاتیفی وئ ژی ب قی رهن‌گی یه:

(۱) سینهم دجت

(۲) سینهم سیفی دخوت

(۳) سینهم چوو

(۴) سینهمی سیف خوار

لیکه‌رین هه‌فۆکیین (۱) و (۲) و (۳) - یان تینه‌په‌رن و یین (۲) و (۴) یان تیه‌په‌رن، ل دوو‌ف قانونا ئەرگاتیفی، سو‌بژه‌کتین (۱) و (۳) - یان ب شکلی خوه وهک ئۆبژه‌کتا (۴) یی لئ نه وهک ئۆبژه‌کتا (۲) یی نه ژ به‌ر کو ئەرگاتیفی کرمانجیی نه ته‌مامه. د کرمانجیی دا، ب تنی د ده‌می بۆری دا، ئۆبژه‌کتا هه‌فۆکا خودان لیکه‌را تیه‌ر دسبت سو‌بژه‌کتا هه‌فۆکا خودان لیکه‌را تینه‌په‌ر. د هه‌فۆکیین ژۆری دا «په‌یفا سیف» د (۴) یی دا وهک په‌یفا «سینهم» یا (۳) یی پاشگره. به‌لی پاشگر «ئ» ب سه‌ر سو‌بژه‌کتا (۴) یی قه‌هاتیه زیده‌کرن. هه‌گه‌ر کرمانجی زمانه‌کی نه‌ئەرگاتیف بووبا، دقیا هه‌فۆکا (۴) یی ب قی ئاواپی

بوویا:

* (۴) سینهم سیڤی خوار

قانونونا ئەرگاتیڤیی دیسان دبیژت کو لیکهرا تیپهر خوه ل گهل ئوبژهکتا ههڤۆکی دگونجینیت، د کرمانجیی دا، لیکهرا تیپهر یا د دهمی بۆری دا کهس و ههژمارا ئوبژهکتی ل سهر خوه دیار دکت، بۆ نمونه:

(۵) سینهمی ئەز دیتم (م نیشان ددت کو ئوبژهکت کهسی یهکی یه و یهکههژماره «تاکه»).

(۶) سینهمی هوون دیتن (ن نیشان ددت کو ئوبژهکت کهسی دوی یه و پر ههژماره «کۆیه»).

(۷) پۆلیسان دزهک گرت (بئینیشانیا لیکهرا گرتن نیشان ددت کو ئوبژهکت کهسی سییی یه و یهکههژماره).

(۸) پۆلیسان دز گرتن (ن نیشان ددت کو ئوبژهکت کهسی سییی یه و پر ههژماره)

ههگهر کرمانجی زمانهکی نه ئەرگاتیڤ بوویا، دڤیا (۵)، (۶)، (۷)، (۸) ب فی ئاوی بوونا:

* (۵) سینهم من دیت

* (۶) سینهم وه دیت

* (۷) پۆلیس دزهک گرتن

* (۸) پۆلیس دزان گرتن

گهلهک ژ کرمانجیئاخپان ههڤۆکا (۷) ب فی ئاوی دبیژن:

(۷) پۆلیسان دزهک گرتن

ئانکو، ئەو لیکهرا تیپهر یا دهمی بۆری یا ههڤۆکی ب سوپژهکتی هه گری ددن، ئەف زی قانونونا ئەرگاتیڤیی تیک ددت. ژبو ئافاکرنا شیوهیهکی یهکگرتی د کرمانجیا نفیسینی دا،

پتویسته قانونونا ئەرگاتیڤیی بی قسوور بیته ب کارئینان. چه ند نفیسکارین کرمانج، وهک ئهنوهر کاراهان، مستهفا ئایدۆگان، ئیبراهیم سهیدۆ، موراد جوان و هند، گه هشتینه وی باوهریی کو دڤیت قانونونا ئەرگاتیڤیی بی کیماسی د به رهه مین نفیسی دا بیته قه بوول کرن، لی، ئاماده کارین کرمانجیا رادیۆ و تهله فزیۆنان و هندهک نفیسکار ل ههریما کوردستانی یین کو د زمانی خوهیی رۆژانه دا ههڤۆکهکا وهک یا (۷) ب ئاوی «پۆلیسان دزهک گرت» ب لیڤ دکن، د مه تین خوه دا وهک هندهک کرمانجین دهڤهرین دی دکن و ئاوی شاش، «پۆلیسان دزهک گرتن»، ب کار تین، ئەو ب فی کریارا خوه کرمانجیی سه قهت دکن و هیڤیا ئەرگاتیڤیارتیزان دشکین، ئەڤین ل ژیر هندهک نمونه نه ژ مه دیا یا ههریما کوردستانی.

کوردستان T.v:

- د کۆنگرهیه که رۆژنامهڤانی ده ل باله فرخانیه ههولپیری ههردو وهزیران بال کشاندن سهر ئارمانجین سهردانی (نوچه ۲/۶/۲۰۰۵)

(یا راست: وان بال کشاند)

- زارۆکین دهڤهری ب ئاواز و سروودین خوه، ب زمانی خوه یی دایک، ئاههنگهک گپران (نوچه، راپۆرا شیخانی ۲/۶/۲۰۰۵)

(یا راست: وان ئاههنگهک گپرا)

- پشتره، خهلات و دیاری پارڤهیی سهر ئەفسهر و سهربازین کورس قه داندنه هاتنه کرن (نوچه ۲/۶/۲۰۰۵)

(یا راست ئەفسهر و سهربازین (کۆ) کورس

قه‌داندیه).

– نه ب تنی خه‌لکی ده‌قهری دهربرینا دلخویشیا
خوه دیار دکر، به‌لکو کوردین پارچین دن ژک هه
ئه‌ف هه‌لويسـته هه‌بوون. (نووجه، راپورت،
۲۰۰۵/۶/۱۵)

(یا راست: وان دهربرین دیار دکر)

کوردسات:

– پشتی هینگی په‌یفا کۆمیتا ریکخستنا
ئوستورالیا و مه‌لبه‌ندی دهرقه و کۆمه‌لا کوردی ل
ئوستورالیا هاتنه پیشکیشکر، تی دا رو‌ناهی
خستنه سه‌ر خه‌بات و به‌رخودان و قوربانیدانا
یه‌کیتیا نیشتمانی کوردستان، (نووجه،
۲۰۰۵/۶/۱۲)

(یا راست: وان رو‌ناهی خست سه‌ر...)

رادییۆیا ده‌نگن کوردستانن

– ئیرو جه‌ماوه‌ری باژارکی رانیایی
خو‌پیشاندانه‌ک سازکر. (نووجه ۲۰۰۵/۶/۲۱)
(یا راست: وان خو‌پیشاندانه‌ک سازکر)

رادییۆیا ده‌نگن گهلن کوردستانن

– ئه‌قرو خووله‌کا دی یا هه‌لبژارتنین سه‌روک
کۆمارئ ئیرانی ده‌سپئ کرن. (نووجه ۲۰۰۵/۶/۲۴)
(یا راست: خووله‌کی ده‌سپئ کر)
– دقئ مه‌راسیمی دا، به‌ره‌ه‌قبوو‌ان ده‌ستخو‌شی
کرن ل وان کار و چالاکیین سه‌روکی به‌ری یی جفاتا
که‌رکووک د ده‌مین دو سالتین بۆری دا ئه‌نجام داین.
(نووجه ۲۰۰۵/۶/۲۴)

(یا راست: وان ده‌ستخو‌شی کر)

رادییۆیا نه‌وایین

– گهلین عیراقی ئه‌و گه‌ف ژ گو‌ه ئیخستینه کول
وانا ده‌اته‌کرن و به‌شداریا هه‌لبژارتنان کرن،
ده‌سته‌ه‌لاتا خوه هه‌لبژارتن (نووجه ۲۰۰۵/۶/۵).
(یا راست: وان به‌شداری کر، ده‌سته‌ه‌لاتا خوه
هه‌لبژارت).

– دقئ مژارئ ده‌ هی‌زین فره‌ نه‌ته‌وه‌ د
به‌یاننامه‌یه‌کی ده‌ به‌لاف کرینه د ده‌مه‌کی دا دو
وه‌لاتی ب ئۆتۆمبیله‌کا تایبه‌ت ل باژیرئ به‌غدا
قه‌دگه‌ریان، ل زالگه‌ه‌کا پیشکینیی ب دو سه‌د هزار
دۆلاران قه‌ هاتن گرتن (نووجه ۲۰۰۵/۶/۵)
(یا راست: وان به‌لاف کر (کۆ)...))

رادییۆیا ده‌نگن ئه‌مه‌ریکاین

– ل ساللا ۲۰۰۱ ئی ل ئه‌م‌ریکه‌ی پتر ژ ۱۷۵
نویگه‌ها ژ ئه‌نجاما کارئ دهرقه‌ یی وسا گران جانی
خوه ژ ده‌ست دان (نووجه ۴،۰۰۰ – ۲۰۰۵/۶/۱۱)
(یا راست: وان جانی خوه ژ ده‌ست دا)

رو‌ژنامه‌یا ئه‌قرو

– هتیزین سیاسی یین کوردی چ جاران ئاماده‌یا
خۆ دیار نه‌کرینه بۆ مساوهمی ل سه‌ر مافی ملله‌تی
کورد ل شارئ که‌رکووکی (هاجی باپیر عه‌بدولعه‌زیز،
کیشا که‌رکووکی ئه‌زمونه‌کا گه‌وره‌ ده‌مه‌کی کور،
ه‌۹۲، بپ ۴، ۲۰۰۵/۶/۱).

(یا راست: وان ئاماده‌یا خو دیار نه‌کریه)

– دوو ژ کورین شیخ محه‌مه‌د خه‌زنه‌وی ل رو‌ژا

(یا راست: وان مافی کوردان پشتگوو خست)

ئاژانسا پهیا منیرین

– خهبات و محهمه، دو کهسن ژوان ۱۲۰۰
پهنا بهرین کورد کو ژبه راوهستنن کارین UNHCR
ل عیراقی نهچاربوون و بهری خوه دان ترکیایی تاکو
بگهین نفیسگههین وان ریخستنن ل ترکیایی
(۲۰۰۵/۶/۱۳)

(یا راست: وان بهری خوه دا)

– داخویانهکا ئاشکهره بۆ عیراقییان شانن کو
کورد تو دهمی و تو کاتژمیری ناماده نینه ئالا
سهردهما بهعس هلگرن (۲۰۰۵/۶/۱۲)
(یا راست: وان) داخویانهک شانن).

نموونهیین بۆری دیار دکن کو بهرپرستین
کرمانجیی ل دهزگههین راگههاندنی ل ههریما
کوردستانی زمانی کرمانجی ئاخیفین دهرفهیی
ههریمی بی بژارتن و راستکرن وهک زمانهکی
ساخلم و بیقسوور قهبوول دکن و ئه دیاردهیین
ریزمانی یین راست و درست کو د دهفوکا بههدینان
ده ههتا نوکه هاتینه پاراستن ب پشت گوهی خوهفه
دهافین. نموونهیین هنی سهرنجا مه رادکیشن وی
یهکی کو پیویسته ریقه بهرین مه دیایا ههریما
کوردستانی د وارن به لاقرنا بهرهمین ب
کرمانجی دا خودان بهرپرسیاریهکا زیدهتر بن و
بهشین ناماده کرنا به لاقوکین کرمانجی بکن د
دهستی کهسین د بابهتی زمانی کوردی دا زانا و
ژیتهاتی یان ژی ب بسپور و شارهزایان را بشیورن.

عی خزیرانی د بهیانهکی دا کو ئاراستهیی رایا
گشتی کرینه پشکهکا مهزنا شیلیبوونا روودانا
تاوانا تیرورکرنا بابی خو روئکرینه (کورین
خهزنهوی بهرپرساتیا بکوژین بابی خو دئین
ستوی دهستهه لاتا سووی، ه ۹۳، بپ ۸
۲۰۰۵/۶/۳).

(یا راست: وان د بهیانهکی دا کو ئاراستهیی
رایا گشتی کرینه، پشکهک رونکرینه).

– گونهکار وهک گهلهک جارن قورتال دبیت و
قههره مانین فلمی بی ب دویف فه غار دهن و
نهگرتینه (صبهحا نهرووشی، زاروکهک ل نیفا
باژیری دهوکی دا هیته سه رژیکن، ه ۹۵، بپ ۱۲).
(یا راست: وان گونهکار نهگرتیه).

روژنامهیا دهنگن لالش

– ل روژا ۲۰۰۵/۴/۱۸ تا کو سالاموتو و
نیکوتاما تو وهکه دو روژنامه فانیان یابانی ژ وهکاله تا
ئاسا پرسس یا جیهانی سهرا بنگههی مه دا و د
نهجام دا سهرا پرسگهها لالش دان (نووجه، ه ۳۵،
بپ ۱۰، ۲۰۰۵/۴/۳۰)
(یا راست: وان سهرا پرسگهها لالش دا).

کوژارا نوبوونن

– لی دهولهتین ههیده دار پشتی شهرن یهکی بی
جیهانی، مافی بهخشینا دهولهتی ب کوردان
پشتگوو خستن، د دههکی ده کو ههک دهولهتین ژ
وی کیتر هژی ژیانن بوون، ئه ماف دانن، وهک
لونانی، (ژ کوردا فهبن، ه ۶۱، ۶۲، بپ ۱۲، ۲۰۰۵)